

Η μελέτη αυτή του Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας επιχειρεί να σκιαγραφήσει τα οικονομικά δεδομένα στην Κύπρο μετά και τις τελευταίες εξελίξεις περιλαμβανομένης της έκδοσης πενταετούς ομολόγου στις διεθνείς αγορές από την Κυπριακή Δημοκρατία. Επίσης καταθέτει προτάσεις η υλοποίηση των οποίων, σύμφωνα με τους συγγραφείς της (Ανδρέα Θεοφάνους και Κυριάκο Αντωνίου) θα συμβάλει καθοριστικά στον τερματισμό της παρατεταμένης ύφεσης και στην ανάκαμψη της οικονομίας.

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΩΣ ΘΑ ΕΞΕΛΘΕΙ Η ΚΥΠΡΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Του Ανδρέα Θεοφάνους και Κυριάκου Αντωνίου***

Εισαγωγή

Στο σημείωμα αυτό γίνεται μια προσπάθεια επιγραμματικής σκιαγράφησης των οικονομικών δεδομένων στην Κύπρο μετά και τις τελευταίες εξελίξεις περιλαμβανομένης της έκδοσης πενταετούς ομολόγου της Κυπριακής Δημοκρατίας στις διεθνείς αγορές. Η ΕΕ, το ΔΝΤ αλλά και διάφοροι οίκοι αξιολόγησης επισημαίνουν την πρόοδο που έχει επιτελεσθεί σε διάφορους δείκτες ενώ ταυτόχρονα εξακολουθούν να υπογραμμίζουν τους υφιστάμενους κινδύνους με αιχμή του δόρατος τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Θεωρούμε ότι για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού, απαραίτητη, αν και όχι επαρκής, προϋπόθεση είναι ο τερματισμός της ύφεσης.

Το σημείωμα αυτό λαμβάνει υπ' όψιν κύριους δείκτες οι οποίοι αντικατοπτρίζουν την κατάσταση γύρω από την πραγματική οικονομία. Οι προσπάθειες αναδιάρθρωσης του τραπεζικού τομέα και ο καταλυτικός ρόλος που αυτός διαδραματίζει στην προσπάθεια ανάκαμψης της κυπριακής οικονομίας επίσης εξετάζονται συνοπτικά. Τέλος, κατατίθενται πυλώνες πολιτικής η υλοποίηση των οποίων θα συμβάλει καθοριστικά στον τερματισμό της παρατεταμένης ύφεσης και στην ανάκαμψη της οικονομίας.

Η επιστροφή της Κύπρου στις αγορές, ο τραπεζικός τομέας και η πραγματική οικονομία

Η έξοδος από την κρίση μέσα από την υφιστάμενη αρχιτεκτονική της ευρωζώνης καθώς και την ακολουθούμενη πολιτική θεωρείται εξαιρετικά δύσκολη και επίπονη διαδικασία. Η Κύπρος βρίσκεται σε μια ιδιόμορφη κατάσταση όπου υπάρχει ζήτημα εμπιστοσύνης στον τραπεζικό τομέα με το κυριότερο πρόβλημα του να εστιάζεται στην αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ταυτόχρονα η πραγματική οικονομία ενώ δείχνει κάποια σημάδια προσαρμογής συνεχίζει να αντιμετωπίζει πολύ σοβαρές προκλήσεις.

Μη εξυπηρετούμενα δάνεια(1)

30/04/2014

Μη εξυπηρετούμενα δάνεια στο σύνολο των εγχώριων τραπεζικών δραστηριοτήτων	44,62%
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια στο συνεργατισμό	43,27%

(1) Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια σημείωσαν σημαντική αύξηση σύμφωνα με το νέο τρόπο ορισμού τους όπως εφαρμόστηκε από την Κεντρική Τράπεζα Κύπρου από τον Ιούνιο του 2013. Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Η επιστροφή της Κύπρου στις αγορές με την έκδοση πενταετούς ομολόγου μετά από 3 και πλέον χρόνια όπου η Κύπρος δεν είχε πρόσβαση σε εξωτερική χρηματοδότηση αναμφίβολα αποτελεί θετικό βήμα. Όμως, όπως αναφέρουν τόσο ο οίκος αξιολόγησης Standard and

Poor's όσο και ο Fitch, δεν είναι βέβαιο ότι η πρόσβαση στην αγορά θα είναι μόνιμη. Ο τελευταίος αναφέρει ότι αυτό αντανακλάται στο ψηλό επίπεδο κινδύνου της χώρας και στη βαθμολόγηση της πιστοληπτικής της ικανότητας σε «B-». Στην ανάλυση του ο συγκεκριμένος οίκος αναφέρει επίσης ότι η συνέχιση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής προσαρμογής εξακολουθεί να δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στην πιστοληπτική ικανότητα της χώρας.

Επίσης σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας η ανάκαμψη της κυπριακής οικονομίας υπολογίζεται ότι θα μετατεθεί για το 2016, ένα χρόνο μετά από τους υπολογισμούς της Τρόικας και της κυβέρνησης. Είναι πολύ σημαντικό να κατανοηθεί ότι η διαίωσιση της ύφεσης οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο: μεταξύ άλλων, αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, αύξηση της ανεργίας, της δημογραφικής αιμορραγίας, του δημόσιου χρέους και ούτω καθ' εξής. Η κατάσταση αυτή τείνει να δημιουργήσει σοβαρούς κοινωνικούς τριγμούς.

Επιπλέον ερωτήματα και δυσπιστία για την οικονομική πορεία της Κύπρου δημιουργούνται από αναφορές ότι η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή (ΕΤΑ) προσανατολίζεται να χρησιμοποιήσει μειωμένη αξία κατά 16,5% στα κυπριακά ομόλογα τα οποία έχουν στην κατοχή τους οι κυπριακές τράπεζες για τις ασκήσεις αντοχής οι οποίες θα διενεργηθούν το ερχόμενο φθινόπωρο. Σε περίπτωση που αυτό το σενάριο πραγματοποιηθεί τότε οι κυπριακές τράπεζες θα χρειασθούν επιπρόσθετα κεφάλαια για να περάσουν με επιτυχία τις ασκήσεις αντοχής. Η κατάσταση αυτή μπορεί να δημιουργήσει νέες περιπλοκές τόσο στο τραπεζικό σύστημα όσο και στην πραγματική οικονομία. Ήδη τροχοδρομούνται διαδικασίες για την αύξηση κεφαλαίου στην Τράπεζα Κύπρου περίπου €1 δισεκατομμύριο ενώ είχαν δοθεί οι απαραίτητες διαβεβαιώσεις πως η τράπεζα ήταν πλήρως ανακεφαλαιοποιημένη και ότι δεν θα χρειαζόταν επιπλέον κεφάλαια. Ένα βασικό ερώτημα που εγείρεται είναι το κατά πόσον θα χρειασθεί νέα ανακεφαλαιοποίηση στην πορεία του χρόνου.

Σημειώνεται ότι η Κύπρος προσφέρει ψηλότερες αποδόσεις από οποιοδήποτε άλλο κράτος το οποίο ανήκει στην ευρωζώνη προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να προσελκύσει ξένους επενδυτές να την εμπιστευτούν ξανά ένα χρόνο μετά τις καταστροφικές αποφάσεις του Eurogroup. Η απόδοση του πενταετούς κυπριακού ομολόγου κυμαίνεται περίπου στο 4,75-5% και έχει καταφέρει να προσελκύσει το ενδιαφέρον αρκετών επενδυτών. Τονίζεται ότι η Κυπριακή Δημοκρατία αναζητούσε ποσό κοντά στα €750 εκατομμύρια ενώ η ζήτηση για το κυπριακό ομόλογο ανήλθε περίπου στα €2 δισεκατομμύρια.

Τα έσοδα τα οποία αναμένεται να αντληθούν από την έκδοση του ομολόγου θα χρησιμοποιηθούν για την αποπληρωμή κρατικού ομολόγου που εκδόθηκε στην Τράπεζα Κύπρου (πρώην Λαϊκή και μεταφέρθηκε στη Τράπεζα Κύπρου το Μάρτιο του 2013 ύψους €2 δισεκατομμυρίων) στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσής της. Αυτός είναι και ένας τρόπος αναδιάρθρωσης του υφιστάμενου χρέους και ανταλλαγής εσωτερικού χρέους με εξωτερικό. Επιπρόσθετα το ποσό αυτό θα βοηθήσει στη περαιτέρω αύξηση του χρηματοδοτικού «μαξιλαριού» ύψους €2 δισεκατομμυρίων, που υπάρχει ήδη στο Μνημόνιο.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) πρόσφατα έχει μειώσει τα καταθετικά επιτόκια στο σημείο που έχουν μετατραπεί σε αρνητικά (-0,10%) σε μια προσπάθεια να τονώσει την αγορά της ευρωζώνης με ρευστότητα. Με αυτό τον τρόπο η ΕΚΤ έστω και αργοπορημένα φαίνεται να δείχνει κατανόηση για την ανάγκη αλλαγής πολιτικής.

Η Κύπρος είναι η τέταρτη κατά σειρά μνημονιακή χώρα της ευρωζώνης η οποία εισήλθε εκ νέου στη διεθνή αγορά ομολόγων, μετά την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα. Στις περιπτώσεις της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας, οι επιτυχημένες εκδόσεις ομολόγων βοήθησαν στη προετοιμασία της χώρας για την έξοδο από το πρόγραμμα στήριξης.

Παρά την έξοδο της Κυπριακής Δημοκρατίας στις διεθνείς αγορές, οι κυπριακές τράπεζες συνεχίζουν να βρίσκονται αντιμέτωπες με σοβαρές προκλήσεις οι οποίες έχουν να κάνουν κυρίως με την αντιμετώπιση των συνεχώς αυξανόμενων μη εξυπηρετούμενων δανείων και

εύρεσης νέου κεφαλαίου. Όλα αυτά είναι συνδεδεμένα και με τις ασκήσεις αντοχής οι οποίες θα πραγματοποιηθούν από την ΕΤΑ ενόψει και της ολοκλήρωσης της διαδικασίας για να τεθούν οι κυπριακές τράπεζες υπό τον εποπτικό έλεγχο της ΕΚΤ στο τέλος του έτους. Ο τραπεζικός τομέας παραμένει ακόμα ευάλωτος μη έχοντας καταφέρει να κερδίσει την εμπιστοσύνη καταθετών και επενδυτών. Η επιστροφή της εμπιστοσύνης στον τομέα ίσως χρειασθεί αρκετό χρονικό διάστημα.

Εξ ορισμού ο τραπεζικός τομέας είναι άμεσα διασυνδεδεμένος με την πραγματική οικονομία. Παρά το γεγονός ότι η μείωση στο ΑΕΠ για το 2013 ήταν χαμηλότερη από ό,τι αρχικά υπολογίστηκε, η οικονομία εξακολουθεί να συρρικνώνεται. Συγκεκριμένα το 2013 το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 5,4% σε σταθερές τιμές και 7,3% σε τρέχουσες τιμές. Το πρώτο τρίμηνο του 2014 το ΑΕΠ είχε πτώση 4% σε σταθερές τιμές. Η κατηφορική πορεία του ΑΕΠ αναμένεται να συνεχισθεί και το επόμενο έτος, ενώ η ανεργία φαίνεται να δείχνει σημάδια σταθεροποίησης με εποχιακές διακυμάνσεις με ελαφρώς αυξητικές τάσεις. Η ανεργία, ιδίως ανάμεσα στους νέους, είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η κυπριακή κοινωνία. Αυτό τείνει να οδηγεί αρκετούς νέους στη μετανάστευση και την αναζήτηση ευκαιριών σε άλλες χώρες. Η δημογραφική αιμορραγία αποτελεί τεράστιο πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζει η κυπριακή κοινωνία και όσο η οικονομική ύφεση παρατείνεται τόσο πιο εμφανές θα γίνεται.

Κύριοι οικονομικοί δείκτες

	2011	2012	2013	2014(*)
	%			
ΑΕΠ σε σταθερές τιμές αγοράς	0,4	-2,4	-5,4	-4,2
Δημόσιο Χρέος	71,5	86,6	111,7	120
Ιδιωτικό Χρέος	286,6	299,2	N/A	N/A
Δημοσιονομικό έλλειμμα	-6,3	-6,4	-5,4	-5,1
Ανεργία	7,9	11,9	15,9	18,6
Πληθωρισμός (HICP)	3,3	2,4	-0,4	0,2
Ιδιωτική κατανάλωση	1,3	-2,0	-5,7	-5,1
Δημόσια κατανάλωση	-0,3	-3,8	-5,0	-2,7
Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	16,6	13,9	11,6	N/A

(*) Προβλέψεις βάσει του IMF Country Report No. 14/180

Πηγές: Cystat, Eurostat και IMF

Εισηγήσεις Πολιτικής

Για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης χρειάζεται ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός δημοσιονομικής, αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής. Στα πλαίσια αυτά επιγραμματικά προκρίνονται τα ακόλουθα:

1. Μια νέα φορολογική μεταρρύθμιση η οποία θα λάβει υπ' όψιν την κοινωνική διάσταση καθώς και ένα πλέγμα κινήτρων για επενδύσεις, καταθέσεις και ενθάρρυνση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων. Η φιλοσοφία του όλου φορολογικού συστήματος θα ενσωματώνει την αρχή «χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές και ψηλές ποινές μη συμμόρφωσης». Μεταξύ άλλων, προκρίνονται τα ακόλουθα:
 - i. Μείωση του ανώτατου συντελεστή στον Φόρο Εισοδήματος από 35% στο 30%.
 - ii. Μείωση του ΦΠΑ από 19% στο 15% και από 9% στο 7%.
 - iii. Μείωση της φορολογίας στα εισοδήματα από καταθέσεις από 30% στο 9,5%. Στόχος είναι η συγκεκριμένη φορολογία να επιστρέψει στα προηγούμενα επίπεδα ούτως ώστε να μην αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα σε Κύπριους και ξένους καταθέτες και επενδυτές. Η επαναφορά της ηρεμίας και της ομαλότητας στο τραπεζικό σύστημα αποτελεί απαραίτητη αν και όχι επαρκή προϋπόθεση εξόδου από την κρίση.
 - iv. Μείωση του Εταιρικού Φόρου από 12,5% στο 10%.

v. Μείωση της φορολογίας/συνεισφορά στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων και επαναφορά του στο προηγούμενο επίπεδο (6,8%).

vi. Μείωση και εξορθολογισμός του φόρου ακίνητης ιδιοκτησίας.

1. Η πρόταση της κυβέρνησης για τον φόρο ακίνητης ιδιοκτησίας ως έχει δεν ικανοποιεί. Επειδή το ζήτημα αυτό είναι σημαντικό η πρόταση αντικρίζεται ξεχωριστά ως ακολούθως:

€0 – 149.999	Απαλλαγή
€150.000 – 199.999	50 ευρώ
€200.000 – 999.999	0,0005% (μισό της χιλίως)
€1.000,000 – 4.999.999	0,00075% (τρία τέταρτα τις χιλίως)
€5.000,000 – 9.999.999	0,001% (ένα τις χιλίως)
€10.000,000 και άνω	000125% (ένα και ένα τέταρτο τις χιλίως)

Υπογραμμίζεται ότι αυτή η πρόταση κατατίθεται με στόχο να συμβάλει δημιουργικά στον δημόσιο διάλογο και στον ευρύτερο προβληματισμό γύρω από το ζήτημα. Με την ευκαιρία αυτή υπογραμμίζεται ξανά η όλη σημασία της δημοσιονομικής πολιτικής καθώς και οι προεκτάσεις της σε όλα τα επίπεδα. Εν ολίγοις δεν είναι μόνο θέμα ελλειμμάτων ή πλεονασμάτων αλλά καθολικού επηρεασμού της οικονομικής δραστηριότητας καθώς και κοινωνικών δεδομένων.

1. Να μην υπάρξει οποιαδήποτε επιπρόσθετη μείωση μισθών στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα καθώς μια τέτοια εξέλιξη θα την ακολουθούσε μια νέα αλυσιδωτή μείωση μισθών σε όλη την οικονομία η οποία θα εμβαθύνει την κρίση. Αντί τούτου προκρίνεται η παγοποίηση μισθών στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα για άλλα δύο χρόνια. Παράλληλα θα πρέπει να γίνει μια εις βάθος έρευνα για την υιοθέτηση μιας εισοδηματικής πολιτικής στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα η οποία να είναι δίκαιη και αποτελεσματική.
2. Μακροπρόθεσμα να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ κάτω από το 40%. Στα πλαίσια αυτά επείγει η προώθηση του εξορθολογισμού δημοσίων δαπανών (π.χ. συνταξιοδοτικό, προϋπολογισμός για παιδεία κλπ).
3. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι οι ισοσκελισμένοι προϋπολογισμοί. Η όλη φιλοσοφία βασίζεται στη θέση ότι μία νομοθετική ρύθμιση για ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς αποτρέπει την εκάστοτε κυβέρνηση να δρα με αλόγιστο τρόπο. Από την άλλη όμως υπάρχουν εκείνες οι περιστάσεις όπου οι συνθήκες επιβάλλουν μία διακριτική επεκτατική δημοσιονομική πολιτική για κάποιο χρονικό διάστημα ούτως ώστε να αντιμετωπισθούν χειρότερα προβλήματα, όπως μια παρατεταμένη ύφεση. Η συζήτηση αυτή οδηγεί στη διάκριση μεταξύ των ελλειμμάτων που είναι εν πολλοίς αποτέλεσμα των οικονομικών συνθηκών (π.χ. όπως η κυκλική διακύμανση) και αυτών που προκύπτουν ακόμη και σε περίοδο που οι οικονομικές συνθήκες είναι θετικές (διαρθρωτικό έλλειμμα). Ο συναφής κανονισμός της ΕΕ προνοεί για διαρθρωτικό δημοσιονομικό έλλειμμα που δεν θα υπερβαίνει το 0,5% του ΑΕΠ. Το παράγωγο συμπέρασμα είναι ότι σε περίπτωση ύφεσης ή ακόμα και κρίσης επιτρέπεται να κατατίθενται ως επιλογή προϋπολογισμοί με μεγαλύτερα ελλείμματα. Έτσι όταν μία οικονομία έχει υψηλή ανεργία αναπόφευκτα θα υπάρξει δημοσιονομικό έλλειμμα μεγαλύτερο του 0,5% του ΑΕΠ. Αν γίνει προσπάθεια να ισοσκελιστεί άμεσα ο κρατικός προϋπολογισμός τότε η κρίση θα εκβαθυνθεί. Είναι λοιπόν προφανές ότι υπάρχουν οι περιπτώσεις εκείνες όπου μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική καθίσταται επιβεβλημένη. Η θέση αυτή θα πρέπει να υιοθετηθεί στην Κύπρο ενώ παράλληλα θα πρέπει να επεκταθεί και να προωθηθεί στην ΕΕ.

Στη σημερινή συγκυρία για την Κύπρο υπογραμμίζεται η στρατηγική σημασία μιας στοχευμένης επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής. Στα πλαίσια αυτά είναι σημαντικό να υπάρξουν στοχευμένες δημόσιες δαπάνες και να ενθαρρυνθούν νέοι μοχλοί οικονομικής μεγέθυνσης.

4. Όπως αναφέρεται σχεδόν από όλους τους αναλυτές ίσως η σημαντικότερη πρόκληση της κυπριακής οικονομίας είναι η αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Χρειάζεται να καταρτισθούν διάφορα σχέδια αποπληρωμής χρεών τα οποία να περιλαμβάνουν συγκεκριμένα κίνητρα όπως μια σχετική μείωση των επιτοκίων. Θα ήταν επίσης σημαντικό να γίνει μια κατηγοριοποίηση των δανείων. Ταυτόχρονα είναι καθοριστικής σημασίας να καταβληθούν προσπάθειες για συνεννόηση και συμβιβασμό με την κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Στα πλαίσια αυτά χρειάζεται να επιταχυνθεί η εφαρμογή του θεσμού του τραπεζικού διαμεσολαβητή ο οποίος θα μπορεί να βοηθήσει ποικιλοτρόπως: για παράδειγμα, στην ανασυγκρότηση και επιμήκυνση των δανείων. Η επαναξιολόγηση της επιβολής τόκων υπερημερίας καθώς και τόκων που υπερβαίνουν το αρχικό κεφάλαιο είναι επίσης ένα μέτρο το οποίο πρέπει να εξεταστεί σοβαρά.
5. Επιπρόσθετα είναι πολύ σημαντικό η κυβέρνηση να καταβάλει προσπάθειες για να πείσει τους εταίρους ότι επειδή οι αποφάσεις του Eurogroup τον Μάρτιο του 2013 ήταν υπερβολικές και αχρειαστα σκληρές, χρειάζεται να δοθούν αντισταθμιστικά μέτρα στην Κύπρο. Υπενθυμίζεται ότι οι ζημιές των κυπριακών τραπεζών ως αποτέλεσμα του κουρέματος του ελληνικού χρέους τον Οκτώβριο του 2011 ήταν πρωτοφανείς (περίπου €4,5 δισεκατομμύρια – που αντιστοιχούσαν γύρω στο 25% του ΑΕΠ ενώ με το bail-in η Κύπρος συνείσφερε άλλα €8,5 δισεκατομμύρια). Με βάση αυτά τα δεδομένα η Κύπρος δύναται να ζητήσει πολυδιάστατη στήριξη από τους εταίρους: από μια μορφή MarshallPlan έως στοχευμένη οικονομική στήριξη καθώς και ουσιαστική χαλάρωση των όρων του Μνημονίου.

Συμπεράσματα

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι η συνέχιση της ύφεσης θα επιδεινώσει δραματικά τα δεδομένα τόσο στον χρηματοπιστωτικό τομέα όσο και στην πραγματική οικονομία. Με τη συνέχιση της υφιστάμενης οικονομικής πολιτικής και φιλοσοφίας είναι εξαιρετικά δύσκολο, εάν όχι αδύνατο, να εξέλθει η Κύπρος από την κρίση. Ακόμα και η ΕΕ, το ΔΝΤ καθώς και οίκοι αξιολόγησης που καταγράφουν την πρόοδο που επιτελείται στην εφαρμογή του Μνημονίου σημειώνουν ότι εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι. Από τις ευρύτερες αξιολογήσεις προκύπτει ότι το σοβαρότερο πρόβλημα είναι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Στο σημείωμα αυτό υπογραμμίζεται ότι μόνο με τον άμεσο τερματισμό της ύφεσης και την ανάκαμψη θα διαφανεί φως στην άκρη της σήραγγας.

Πολλά από τα ευαίσθητα οικονομικά ζητήματα τα οποία αναφέρονται στο σημείωμα αυτό καθώς και άλλα συναφή χρειάζονται εις βάθος μελέτη και ανάλυση. Όσον αφορά το τραπεζικό τομέα πολλά είναι αυτά που πρέπει να γίνουν ώστε να επανέλθει η εμπιστοσύνη στο σύστημα τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και εθνικό επίπεδο. Αναπόφευκτα απαιτούνται αλλαγές και νέες προσεγγίσεις. Οι εισηγήσεις αυτές κατατίθενται λαμβάνοντας επίσης υπ' όψιν το γεγονός ότι δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο χώρας που να έχει εξέλθει από μια τέτοια βαθειά κρίση χωρίς δραστικά αναπτυξιακά μέτρα.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ανδρέας Θεοφάνους: Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας και Πρόεδρος του Τμήματος Ευρωπαϊκών Σπουδών και Διεθνών Σχέσεων καθώς και του Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

Κυριάκος Αντωνίου: Εργάζεται ως Επιστημονικός Συνεργάτης στο Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας